

Razgledi

OB VPRAŠANJU IMEN (NOTRANJSKA) REKA IN (NOTRANJSKI) SNEŽNIK

Ivan Gams*

Izvleček:

Domača imena Reka in Snežnik se naj uporablja na kartah in kjer ni mogoča zamenjava z enakimi zemljepisnimi imeni v Sloveniji, sicer pa priporočamo rabo notranjska Reka in notranjski Snežnik.

Ključne besede: hidronim, toponim, Slovenija, Kranjska, Notranjska, Slovensko Primorje.

ON THE QUESTION OF THE NAMES (NOTRANJSKA) REKA AND (NOTRANJSKI) SNEŽNIK.

Abstract:

Local names Reka (=river) and Snežnik (snow mountain, 1697 m) is sensful to use on the map and where no substitution with the same geographical names in Slovenia can occur. Otherwise the use of "notranjska Reka" and "notranjski Snežnik" is recommended.

Key words: hydronim, toponim, Slovenia, Slovene Littoral (Primorje), Carniola, Notranjska.

V letu 1992 in 1993 se je pojavilo v dnevnem časopisju več očitkov prebivalcev Reške doline, da so še živeči zemljepisci glavni krivci za rabo umetnega imena Notranjska Reka namesto edino pravilnega domačega – Reka. Pačenje domačega imena očitajo nam, ki smo se na interdisciplinarnih posvetih o zemljepisnih imenih l. 1972 v Ljubljani zelo zavzemali za domača imena. Ker se v rabi poleg teh dveh imen javljajo še druga podobna vprašanja, je razpravljanje potrebno.

Vodni tokovi imajo praviloma starejša imena kot naselja. Precej jih je

* Akad. dr., red. univ. prof. v p., 61113, Ljubljana, ul. Pohorskega bataljona 185

predslovenskega izvora (Bezljaj 1961). Vse kaže, da so marsikje v hribih Slovenci po naselitvi potoke imenovali na splošno Reke. Ko je začela uprava te hidronime registrirati, jih je bilo potrebno z nečim razločevati. Največkrat je bilo to narejeno s pridevniškim določilom po pomembnejšem naselju. Iz Reke je tako nastala na primer Šentanelška reka v Mežiški dolini, Trbonska Reka na severozahodnem Pohorju, Osapska Reka v Primorju itd. Ime vodnega toka, določenega z naseljem, pa se je često povsem spremenilo in pod vplivom jezikoslovcev dobilo končnico –iščica. Tako je iz reke po največjem kraju nastala npr. Vuhreščica. Pri tem so ponekod hidronim Reko spremenili v potok. Glavni potok na Legnu pri Slovenj Gradcu se imenuje Barbarski potok, ki je mogel to ime dobiti šele po l. 1591, ko so zgradili cerkev sv. Barbare. Njegov desni pritok pa je ohranil ime Reka. V povirju potoka Gobovšek so po Atlasu Slovenije (1992) nad Lupoglavom trije pritoki z imenom Reka, Javorska, Panska in Rekarska Reka.

Izubljanje imena Reka bi moglo v večjem obsegu dokazati posebno zgodovinsko raziskovanje. F. Bezljaj (1961) navaja po zgodovinskih virih med Radljami in Remšnikom dva in pri Limbušu en hidronim Reka, ki jih ni več. Na to krčenje kaže nekaj naselij z imenom Reka. Mimo naselja Reka teče v koroškem Rožu Drava, na Idrijskem pa Idrijsca. Ti dve naselji sta verjetno nastali v času, ko reka še ni imela v vsej dolžini skupnega imena. Zgodovinsko ime Reka za Dragonjo oz. Rokavo, ki ga omenja F. Bezljaj (1961), je pomenilo pritok te reke ali pa je izginilo ime za vso reko. Za zadnji primer je dokaz naselje Kočevska Reka, ki je moglo dobiti ime samo od bližnjega potoka. Nesmiselno je, da ga zdaj Krajevni leksikon Slovenije (II) imenuje Reški potok, katerega nadaljevanje po Atlasu Slovenije nosi ime Mokri potok.

Izpričani primer neenakega domačega imenovanja večjega toka je notranjska Reka. Hrvati imenujejo njen začetni del Vela voda, nato Slovenci Velika voda, ves ostali del pa Reka. To navaja Rojšek (1992, 188), ki nadaljuje: "Geografi ljubljanske šole ji pravijo Notranjska Reka, srečamo pa tudi imena Brkinska Reka in Kraška reka". V tem primeru Reke niso želeli določiti po največjem kraju Ilirski Bistrici, ki je iz istega razloga dobila pridevniško določilo Ilirska, temveč po širši regiji. Bistric (kot samostojno naselbinsko ime ali s pridevniškim določilom) je po Atlasu Slovenije 14, kot hidronimov pa okoli 20, mnogo še kot Bistričica in podobno.

Kljub nadomeščanju z drugimi imeni se je v Sloveniniji in v zamejstvu ohranilo še precej hidronimov Reka. Omenjeni F. Bezljaj jih iz kart in starejših objav navaja 18. V Atlasu Slovenije (1992) je vpisano ime Reka pri 22 vodnih tokovih, ne mnogo manj pa je takih, ki imajo besedo Reka kot drugo ime, kot prvo pa prislovno določilo za lokacijo, ali so tipa Velika, Mala Reka in podobno.

A. Melik (1935) uporablja v prvem opisu Slovenije samo ime Reka. V kasnejši knjigi o Slovenskem Primorju uporablja pri opisu Reške doline ime Reka, redko (str. 292) ime Brkinska Reka, v ostali knjigi pa samo Reka. Samo besedo Reka uporablja Ilešič (1979) pri svojih opisih Slovenije.

Če povzamemo, v geografiji ni bilo nikoli načelnega nasprotovanja domačemu imenu Reka, zlasti, ako je bila izključena možnost, da bi ostali v dvoumju, za katero od mnogih Rek na Slovenskem gre. Če je ime vpisano na zemljevidu ali če opisujemo le Brkine ali Reško dolino, je vsako nadaljnje določilo odveč. Drugače pa je, ako to ime zapišemo brez pojasnila, za katero Reko gre, v opisu širše regije ali celo Slovenije. V takih primerih pa ostaja nejasna tudi pogosto v časopisju uporabljena oznaka reka Reka, zakaj vodnih tokov s tem imenom je, kot smo videli, na Slovenskem še zdaj precej. Še zlasti, ker je pojmovna razlika med reko in potokom nedorečena.

Časnikarji uporabljajo reko Reko verjetno zato, da ne bi pomislili na ne tako oddaljeno hrvaško mesto Reko. Toda v Sloveniji obstaja še deset naselbinskih imen Reka.

Iz že nakazane potrebe so nekateri že pred prvo svetovno vojno pisali Notranjska Reka. Knjiga Slovensko primorje v luči turizma (Bohinec et al. 1952) piše dosledno Reka v opisu Reške doline, v ostalem delu knjige pa tudi Notranjska Reka, ker sta omenjeni še dve Reki, v Istri in v Goriških Brdih. Če uporablja V. Klemenčič (1959) ime Reka v disertaciji o "pokrajini med Snežnikom in Slavnikom", ni dvoma, za katero reko gre. Res pa je, da raba Notranjske Reke pri geografih peša. F. Habe, ki je v svojih prvih naravovarstvenih opozorilih pisal le Notranjska Reka (1982, 1984), piše zadnji čas predvsem le Reka. Podobno Rojšek (1984).

Domačini prav tako ihtavo zavračajo ime Notranjski Snežnik namesto ljudskega imena Snežnik. Geografi zahteve domačinov manjkrat kršimo kot pri Reki, ker je obče in lastno ime Snežnik vedno redkejše. R. Badjura (1953, 49) pravi, da preprosti, geografsko nešolani človek "govori le o nizkih in visokih gorah, za te pa rabi prav rad ime snežniki. Tako so pisali še vsi starejši pisatelji in pesniki. Ko pa so začeli nemški znanstveniki odkrivati veličastvo Alp in se je razvila močna propaganda alpinizma in turizma vobče, ki je zajela po l. 1870 tudi naše kraje, so se po krepkem nemškem vplivu tudi naši krajepisci oprijeli večinoma le pisave: alpe, alpski" ... Po Badjuri je prav "Loški Snežnik 1796 (ne Notranjski, še manj Postojnski)". Dodatek Loški se mu zdi potreben ob imenih Goteniški Snežnik (1289 m) nad Kočevsko Gotenico in Snežnik, 1544 m, ob državni meji v Koprivni. Potrebno je dodati še Snežnik (na nekaterih kartah je najti tudi Sniježnik), 1506 m, na katerega vodi markirana pot z Notranjskega Snežnika in je pri Risnjaku v Gorskem kotarju, in Snežnik (869 m) pri Čimernem zahodno od Zidanega mosta (Atlas Slovenije).

Podobno kot R. Badjura tudi A. Melik (1954, 8) navaja ime snežnik kot obče ime in pravi: "Visoke Alpe na Slovenskem imenujemo Snežnike, to je izraz žive ljudske govorice. Široko po Slovenskem pravijo 'Snežniki' visokim gorovjem, ki molijo v nebo" ... In dalje: "...naš visokogorski predel, ki mu moremo potemtakem do neke mere upravičeno reči tudi – Snežniki".

Čeprav so od tega Melikovega zapisa minula le štiri desetletja, je obče ime

“snežnik” v javnosti domala zamrlo. Ker pa so na Slovenskem še trije vrhovi z imenom Snežnik in tik za bližnjo državno mejo še peti in ker je nedaleč stran še Snežnik, grad na Loškem polju, se nam zdi prav, da takrat, kadar obstoja možnost zamenjave, uporabimo ime notranjski Snežnik, pisano prvo besedo z malo začetnico, seveda v tekstovnem opisu širšega ozemlja. Na karti dileme z malo ali veliko začetnico ni povsod je vidna lokacija gora in zato tam pride v poštev le ljudsko ime Snežnik. Res pa je, da uporabljamo prevečkrat zapis Notranjski Snežnik v primerih, ko ni nejasno, za katero goro gre. Isto velja za notranjsko Reko. V obeh primerih kaže po mojem mnenju pisati prvo besedo z malo začetnico.

Izredno srdito odklanjanje imen Notranjska Reka, Brkinska Reka in Notranjski Snežnik v krajih ob Reki more pojasniti navedba D. Rojška (1982, 188): “Ljudje v porečju so me prepričali, da imen Notranjska Reka in Brkinska Reka ne bodo nikdar sprejeli. Pridevnika notranjski in brkinski imata zanje pejorativni pomen, kar izvira iz stereotipov, da so Notranjci goljušivi trgovčiči, tihotapci ter podobno, Brkinci pa zaostali hribovci”. Tako mnenje o Notranjcih ni skladno z dejstvom, da je bila v Avstroogrski monarhiji do prve svetovne vojne Reška dolina v okviru Notranjske, saj je meja s Primorsko tedaj potekala po vrhu Brkinov. O imenih Primorska, Kranjska in podobno pa je komisija za zemljepisna imena in terminologijo pri Zvezi geografskih društev Slovenije l. 1987 (Gams, 1987) sklenila, da naj se uporabljajo za obseg ozemlja, kot so ga te kronske dežele imele ob razpadu države v l. 1918. Ker to niso živa geografska regionalna imena za homogena ozemlja, nima pomena, da bi jih geografi ozemeljsko prikrojevali po današnjem pojmovanju ljudstva o pripadnosti.

Diskusija o poimenovanju (notranjske) Reke in (notranjskega) Snežnika je le del širšega vprašanja, v koliko lahko spreminjamo domača imena. Posvet o rabi teh imen v l. 1972 je pokazal na ves obseg spremenjenosti. Največ sprememb so prispevali jezikoslovci, ki le redko dopuščajo dialektično rabo teh imen. Npr. namesto Oplotnice naj bi pisali Oplotniščica in, Primožu Trubarju na čast, ki je prvi tako zapisal, Raščica namesto ljudske Rašca (s tem bi izključili zamenjavo z Rašico, naseljem pri Ljubljani). Po Dinarskem krasu pogoste Šice so prekrstili v Sušice itd. Ko so mnoge hidronime preimenovali po kraju (npr. Reko v Logaščico), so v čestih primerih olajšali iskanje lokacije na karti. Veliko sprememb je zahtevalo delovanje vedno pomembnejše upravne službe, zlasti pošte. Mnogim naselbinskim imenom, ki so (z odredbami občinskih skupščin) edina uradno določena zemljepisna imena, so dodali prislovno določilo, ki se nanaša na večji kraj ali regijo. Tako spremenjenih naselbinskih imen verjetno ni mnogo manj od tisoč. V predelih samotnih kmetij pravijo vas (na Koroškem in delno po Štajerskem ves) že nekaj bližje skupaj stoječim domovom. Tam tudi zaselkom okoličani pravijo enostavno vas. Še v večjih mestih govorijo meščani z obrobja, da gredo “v Mesto”. V imeniku naselij se Vas imenujejo štirje zaselki in dve naselji, obe v obmejnih krajih. Vsem drugim so morali dodati prislovno določilo (npr.

Kriška vas). Čeprav so devetim Novim vasem dodali prislovno določilo, je ostalo sedem Novih vasi, pri katerih so np. poštarji v zadregi. V Atlasu Slovenije je vpisanih 23 naselbinskih imen Hrib, ki je po Soretu (1993) najpogostejše ime po reliefni obliki. Dvanajstim Hribom in 25 Brezovicam so morali dodati prislovno določilo. Podobno je z naselbinskimi imeni Laz, Log, Loka, Breg, Brezje, Potok, Dolina, Gorica itd. V vseh teh primerih se vpišejo uradna imena tudi na karte in s tem se domača raba še bolj spremeni kakor pri notranjski Reki in pri notranjskem Snežniku. Če bi prebivalci vseh takih naselij izsilili domače ime brez dodatka, bi nastala v poslovanju zmeda. Zato geografi načelnemu zahtevku po dosledni rabi le domačega imena in brez prislovskega dopolnila ne moremo pritegniti.

Enako načelo lahko velja tudi za druga zemljepisna imena. Npr. kobariški Stol pišemo le, če je nevarnost, da bo to ime bralec zamenjal s Stolom (2236 m) na Gorenjskem, Stolom (508 m) nad Moravčami in Stolom (629 m) tik ob Trstelju na Krasu. Sicer pišemo le Stol. Sicer pa se da pojasniti lokacijo tudi opisno, ne le s pridevniškim določilom z veliko začetnico, do katerega so nekateri zagovorniki domačega imena tako alergični.

Viri:

Atlas Slovenije. MK in GZS.

Badjura, R., 1953: Ljudska geografija. Terensko izrazoslovje. DZ.

Bezljaj, F., 1961: Slovenska vodna imena. II. del (A-Ž). SAZU, dela II. r.

Bohinec, V., Planina, F., Sottler, J., 1952: Slovensko Primorje v luči turizma.

Gams, I., 1987 (poročilo komisije): O zmedi in samovolji pri uporabi naših pokrajinskih imen. Geografski vestnik LIX. Ilešič, S., 1979: Pogledi na geografijo. PK.

Habe, F., 1984: Notranjska Reka izginila v breznu. Proteus 45, 3. Habe, F., 1982: Prizadevanja za čisto Notranjsko Reko. Geografski vestnik, 56.

Klemenčič, V., 1959: Pokrajina med Snežnikom in Slavnikom. Gospodarska geografija. Dela 8 r. IV SAZU.

Melik, A., 1935: Slovenija. I. Geografski oris. SM.

Melik, A., 1954: Slovenski alpski svet. SM.

Melik, A., 1960: Slovensko Primorje. SM.

Rojšek, D., 1984: vodne razmere v porečju Reke in Škocjanskih jam leta 1983. Naše jame, 26.

Rojšek, D., 1992: O nekaj imenih s Krasa in Posočja. Geografski vestnik, 64.

Sore, A., 1993: Krajevna imena. Geografski obzornik št. 1 in 2.